

הרב חיים דרוקמן

הקדושה והטהרה

עיונים והארות בחומש ויקרא

התורה לדורנו

על פרשיות השבוע

אור עציון ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

תוכן עניינים

9. תוכן עניינים מפורט.....
15. ייחודו של חומש ויקרא.....

פרשת ויקרא

27. עבודת הקרבנות - שורש האמונה ושורש המרי.....
35. טעמי עבודת הקרבנות.....

פרשת צו

59. איסור אכילת דם.....

פרשת שמיני

73. חטא נדב ואביהוא.....
79. טעמי המאכלות האסורות.....
93. ההבדלה - יסוד ביהדות.....
107. העלאת הארון ומות עוזה.....

פרשת תזריע

119. ברית המילה והייחוד הישראלי.....
127. "סור מִרַע - וְעָשָׂה טוֹב".....
137. צרעת ולשון הרע.....

ספרים נוספים מאת המחבר:

- **קמעא קמעא**, מדינת ישראל - ראשית צמיחת גאולתנו.
- **לזמן הזה**, אורותיהם המיוחדים של המועדים והזמנים לימינו (ג' כרכים).
- **צמאה נפשי**, פרקי עיון והעמקה בנושא התפילה.
- **הגדה של פסח** - עם ביאור "לזמן הזה".

תוכן עניינים מפורט

- 15 ייחודו של חומש ויקרא.....
 הציווי להיות קדושים, החוזר על עצמו מספר פעמים בחומש ויקרא,
 מבטא את מגמת החומש כולו. רצון הבורא הוא שנהיה קדושים ונקדש
 את הבריאה שברא, נרומם את החיים ונקדשם. חומש ויקרא מתווה את
 הדרך למימוש היעד הזה.

פרשת ויקרא

- 27 עבודת הקרבנות - שורש האמונה ושורש המרי.....
 התורה מלאה בדקדוקי מצוות, הדבר בא לידי ביטוי מיוחד בעבודת
 המשכן והמקדש, והשאלה הגדולה היא: מדוע? למה לא די בהוראות
 כלליות, תוך נתינת מקום לאדם, לבטא את הדרך בעבודת ד' הנראית
 לו באופן אישי?
- 35 טעמי עבודת הקרבנות.....
 אנו חיים היום שנים רבות אחר חורבן הבית, וממילא קשה לנו, כאנשים
 מודרניים, להבין את מטרת הקרבנות. במהלך הדורות העלו חכמי ישראל
 הסברים שונים למטרת עבודת הקרבנות, התופסת מקום משמעותי כל
 כך בתורת ישראל.

פרשת צו

- 59 איסור אכילת דם.....
 התורה מציינת במספר מקומות את איסור אכילת הדם. הדבר מצביע
 על כך שמדובר באיסור משמעותי, בעל תוכן מיוחד. מתוך עיון בלשון
 התורה, בליווי מקורות חז"ל ופירושי חכמי ישראל, נבקש להתחקות אחר
 התוכן המסתתר מאחורי איסור זה.

פרשת מצורע

- 147 צרעת הבגד וצרעת הבית.....

פרשת אחרי מות

- 161 המצוות וארץ ישראל.....

פרשת קדושים

- 179 "קדשים תהיו" ומדינת ישראל.....
 187 קדש עצמך במותר לך.....
 199 "וּלְפָנַי עֲנֶה לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל"
 207 "לֹא תַעֲשׂוּ עֵוָל בְּמִשְׁפָּט"
 213 "הווי דן את כל האדם לכף זכות"
 223 "לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר" - הכיצד?
 235 הודע את ירושלים את תועבותיה!?

פרשת אמור

- 245 מצות ספירת העומר.....
 259 "עֵינַי תַּחַת עֵינַי" - תורה שבכתב ותורה שבעל פה.....
 269 מתנות עניים.....
 279 מצות קידוש השם.....

פרשת בהר

- 293 מצות השמיטה - מפגש עם התורה כולה.....
 311 מצות היובל.....

פרשת בחוקותי

- 323 עונש הגלות וסימני הגאולה.....
 331 הנדרים - ביטוי לפלא שבדיבור.....
 337 "שתהיו עמלים בתורה".....

פרשת שמיני

73 חטא נדב ואביהוא .....
 אירוע חנוכת המשכן היה אחד מרגעי השיא של ישראל בתקופת המדבר, אך הוא הסתיים באחד מרגעי המשבר הקשים ביותר באותה תקופה – מות שני בני אהרון, בהקריבם אש זרה. מה היה חמור כל כך במעשיהם, ומהי המשמעות העקרונית שעלינו ללמוד מכך?

79 טעמי המאכלות האסורות .....
 התורה מגבילה אותנו בנושא האכילה, למשל, בתחום המזון מן החי – ישנם בעלי חיים המותרים באכילה ויש כאלו האסורים. מדוע הדבר כן? הרי כלפי חוץ, אין הבדל מהותי בין חיה טהורה לחיה טמאה, ומדוע שזו תהיה מותרת וזו תהיה אסורה?

93 ההבדלה - יסוד ביהדות .....
 הרבה ממצוות התורה דורשות מאתנו להבדיל בין מציאויות שונות – להבחין בין המותר לאסור, בין הטמא לטהור וכן הלאה. בדרך זו, מלמדת אותנו התורה על חשיבות ההבדלה, על ההכרחיות שבה, ועל התוכן העמוק שטמון בקרבה.

107 העלאת הארון ומות עוזה .....
 בהפטרת הפרשה מסופר על אסון שאירע בשיאו של ניסיון העלאת ארון ד' לירושלים בימי דוד. בעקבות אותו אסון, נדחתה העלאת הארון להזדמנות אחרת. מתוך עיון במקורות נבקש לברר מה היו הטעויות שהובילו לכשלון האירוע, וכיצד הן תוקנו לאחר מכן.

פרשת תזריע

119 ברית המילה והייחוד הישראלי .....
 ברית המילה מבטאת את הייחוד הישראלי, הקיים באופן טבעי ומהותי בכל ישראל. ההפרדה שנוצרת בין ישראל לעמים בעקבות הייחוד הזה, מטרתה לקדם את האנושות כולה, מתוך החיבור השורשי שיש לישראל עם העמים כולם.

127 "סור מרע - ועשה טוב" .....
 חז"ל עומדים על כך, שלשון הרע הוא הגורם המרכזי לצרעת. יכול אדם לחשוב, שאולי כדאי להימנע מהדיבור לגמרי, כדי להינצל מהסכנות הטמונות בו. ובכלל – אולי באמת עדיף לשבת ולהימנע מכלל פעולות החיים, כדי שלא לבוא לידי חטא ועוון?

137 צרעת ולשון הרע .....
 הצרעת מופיעה בעקבות לשון הרע. והדבר מפליא! מה כל כך חמור בעוון זה, שהעונש עליו כה נורא? בסך הכל דיבור! וכי מה דיבור יכול כבר לעשות? מתוך עיון בדבר, מתבררת המשמעות הגדולה של הדיבור – על יתרונותיו וסכנותיו.

פרשת מצורע

147 צרעת הבגד וצרעת הבית .....
 הצרעת היא אמנם מחלה, אך ניכר שאיננה כשאר המחלות, שכן, היא מופיעה – לא רק על גוף האדם – אלא גם על בגדו, ואפילו על ביתו! הסברים שונים הועלו על ידי חכמי ישראל, במטרה לעמוד על משמעותה הפנימית של הצרעת.

פרשת אחרי מות

161 המצוות וארץ ישראל .....
 במקומות רבים מופיעה ארץ ישראל בסמיכות לאזהרה מפני עבירות שונות, הדבר בולט בפרשתנו. אחר שהתורה מביאה את איסורי העריות ועבודת המולך, היא מזהירה, שבעשיית עבירות אלו, הארץ נטמאת ומקיא את יושביה. מכאן עולה החיבור המהותי שבין כלל המצוות לארץ ישראל.

פרשת קדושים

179 "קדשים תהיו" ומדינת ישראל .....
 חז"ל לומדים שפרשת "קדושים" נאמרה בהקהל, לפני כל עדת ישראל יחד. מתוך כך ניתן לעמוד על כמה עקרונות יסודיים בדבר משמעות הקדושה בישראל והדרך בה היא מתבטאת. לאור עקרונות אלו, עולה החשיבות הגדולה של מדינת ישראל.

187 קדש עצמך במותר לך .....
 אדם יכול לקיים את כל תרי"ג מצוות התורה, ועדיין לא להגשים את החזון הגדול של: "קדשים תהיו". ד' דורש מאתנו – לא להצטמצם רק במצוות הפרטיות המפורשות בתורה – אלא לתפוס את העקרונות העולים מהן, וליישם בכל המצבים שמתעוררים במהלך החיים.

259 ..... **"עֵינַי תִּתַּח עֵינַי" - תורה שבכתב ותורה שבעל פה**
 מלשון התורה נראה, שאם חבל אדם בחבירו, יש ליתן בו חבלה דומה,
 אך חז"ל מלמדים שמחייבים אותו בתשלום פיצויים בלבד. מתוך כך אנו
 לומדים על תפקידי התורה שבכתב והתורה שבעל פה, והדרך בה הן
 משלימות זו את זו.

269 ..... **מתנות עניים**
 בין הפסוקים העוסקים במועדי התורה, מוזכרות מתנות העניים. ניתן
 אמנם לבאר את הקשר בין הנושאים בצורה פשוטנית, אך בהתבוננות
 מעמיקה עולה, שקיים קשר מהותי יותר, המלמד על ערכן הגדול של
 מתנות העניים, ושייכותן לפסגת עבודת ד'.

279 ..... **מצות קידוש השם**
 התורה מצוה עלינו לקדש את שם ד', ומזהירתנו לבלתי נחללו. קידוש
 השם הוא דבר שסובב אותנו בכל חיינו - ואף במיתתנו! הוא מתבצע גם
 באופן פרטי, על ידי כל אדם מישראל - וגם באופן כללי, על ידי האומה
 הישראלית בכללותה.

פרשת בהר

293 ..... **מצות השמיטה - מפגש עם התורה כולה**
 מתוך דברי חז"ל עולה, שמצות השמיטה היא מצוה מיוחדת - דרכה
 ניתן להיפגש עם התורה כולה, על מכלול מצוותיה. מצוה זו מפגישה
 אותנו עם החזון הגדול של התורה, עם הערכים אליה היא מחנכת אותנו,
 והדרכים שלה להשיג את אותם הערכים.

311 ..... **מצות היובל**
 לשנת היובל מצוות מיוחדות, שדרכן מעבירה לנו התורה מסרים
 מהותיים. דרך היובל אנו נפגשים, למשל, עם הפנים הרביגוניות של
 החירות, עם התפיסה הנכונה ביחס לקרקע ולרכוש, ועם המשמעות
 האמתית של שיבת ישראל לארצו.

פרשת בחוקותי

323 ..... **עונש הגלות וסימני הגאולה**
 בתוך רשימת הקללות בפרשה, נאמר: **"וְהָשַׁמְתִּי אֶנִּי אֶת הָאָרֶץ, וְשָׁמְמוּ
 עָלֶיהָ אֲבִיבִים הַיְשָׁבִים בָּהּ"**. חז"ל מלמדים שמשפט זה, שבמבט ראשון
 נראה כקללה נוספת, הוא בעצם ברכה גדולה לישראל, ברכה אשר
 התאמתה במהלך הדורות כולם, ובעיקר בדורות האחרונים.

199 ..... **"וְלִפְנֵי עֵנֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֶׁל"**
 התורה מצוה עלינו: **"וְלִפְנֵי עֵנֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֶׁל"**. בפשטות, זהו איסור
 שלא להכשיל אדם שאינו רואה בעיניו. אולם, חז"ל מרחיבים מאוד את
 המשמעות המעשית של הציווי הזה, ומתוך כך אנו לומדים על האחריות
 הרבה שיש לנו זה על זה.

207 ..... **"לֹא תַעֲשׂוּ עֹל בְּמִשְׁפָּט"**
 בין מכלול המצוות בפרשה, מביאה התורה מספר מצוות הקשורות עם
 חובת היושר במשפט, מהן עולה, שהתורה עושה הכל כדי למנוע עוול
 במשפט. רגישות דקה מן הדקה שכזו, מתוך אחריות לצדק מושלם, לא
 מצאנו באף מערכת משפט אחרת - זולתי בתורה!

213 ..... **"הווי דן את כל האדם לכף זכות"**
 מציווי התורה: **"בְּצִדְקָה תִשְׁפֹּט עַמִּי תִדֹן"**, לומדים חז"ל, שיש לדון כל אדם
 לכף זכות. מתוך עיון במקורות, עולה הגדר המעשי של הציווי הזה,
 הרעיון המחשבתי העומד מאחוריו, והקשר שלו לפסוק, שבפשטות עוסק
 בכלל בדיני דינים.

223 ..... **"לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר" - הכיצד?**
 התורה אוסרת עלינו את הנקימה והנטירה. במבט ראשון, אלו איסורים
 שקשה מאוד לעמוד בפניהם, שכן, הם נראים כמתנגדים לטבע האנושי.
 על כן, כדי שלא להיכשל בהם, יש ללמוד את התפיסות העקרוניות
 והעמוקות העומדות מאחוריהם.

235 ..... **הודע את ירושלים את תועבותיה!?**
 כשפרשת "קדושים" נקראת יחד עם פרשת "אחרי מות", אנו מפטירים
 בהפטרת "אחרי מות", למרות שלפי הכלל הרגיל, היה ראוי לקרוא דווקא
 בהפטרת "קדושים". דבר זה מלמד אותנו על הדרך הנכונה והראויה
 להתמודדות עם השלילה.

פרשת אמור

245 ..... **מצות ספירת העומר**
 התורה מורה לנו לספור את "ספירת העומר" החל ממוצאי יום טוב ראשון
 של פסח ועד לחג השבועות. מה מבטאת ספירה זו? והאם הסיבה שהיא
 נקראת על שם "קרבן העומר", היא רק משום שבמקרה היא חולקת עמו
 את אותו התאריך?

ייחודו של חומש ויקרא

מבראשית ועד ויקרא

"וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי" (ויקרא יא, מד).

הציווי להיות קדושים, החוזר על עצמו מספר פעמים בחומש ויקרא, מבטא את מגמת החומש כולו. רצון הבורא הוא שנהיה קדושים ונקדש את הבריאה שברא, נרומם את החיים ונקדשם. חומש ויקרא מתווה את הדרך למימוש היעד הזה.

חומש בראשית פותח את התורה, ועוסק בעיקר בשני נושאים, בעלי קשר מהותי: בריאת העולם ומעשי האבות.

העולם לא נברא לשווא, יש לו תכלית ומגמה: הבאת האנושות כולה להכרה בבורא עולם, כפי שמביא הרמב"ן (שמות יג, טז):

כוונת כל המצוות שנאמין בא-לוהינו ונודה אליו שהוא בראנו - והיא כוונת היצירה. שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לא-לוהיו שבראו.

הכרה זו מוכרחת להתבטא באופן מעשי בעבודת ד'. זהו אפוא תפקידו של האדם בעולם - הכרת ד' ועבודתו, בשביל זה נברא העולם.

האנושות תוכל להגיע לייעדה זה, רק על ידי עם ישראל. זו משימתנו בעולם: גילוי ד' בבריאה. "עם זו יִצְרֶתִי לִי תִהְיֶה יִסְרָו" (ישעיהו מג, כא) - ישראל הינם יצירה א-לוהית מיוחדת, שתכליתה היא לספר את תהילות ד', להודיע על קיומו לבאי תבל. כך מלמדים חז"ל (ילקוט שמעוני תורה, רעא):

הנדרים - ביטוי לפלא שבדיבור. 331

התורה משתמשת בלשון "הפלאה" בקשר לנדרים. בעקבות זאת, אנו נפגשים עם המשמעות המהותית של הדיבור בכלל, ושל הנדרים בפרט. מתוך כך אנו לומדים על הכוח העצום שיש בדיבור שלנו לחולל שינויים במציאות, ומכאן גם על האחריות הגדולה שיש לנו עליו.

"שתהיו עמלים בתורה" 337

בעקבות כפילות בפסוקי הפתיחה של הפרשה, אנו לומדים על חשיבות עמל התורה, המבטא את היחס האמתי של האדם לתורה, ונותן אור חדש למצוות שהוא מקיים. חוסר בעמל תורה - על כל מה שהוא מבטא - יכול, חלילה, להוות פתח להשחתה, שסופה - חורבן!

בכל פעם שמצוין בספר: "**הרב זצ"ל**" - הכוונה היא למרן הרב **אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל**; כשמצוין: "**מורי ורבי זצ"ל**" - הכוונה היא לרב **צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל**. וכשנזכיר: "**מורי ורבי הנזיר זצ"ל**" - הכוונה היא לרב **דוד כהן**, המכונה "הרב הנזיר".

"וְאַתֶּם עַדִּי נְאֻם ד', וְאַנִּי אֶל" (ישעיהו מג, יב):
אם אתם עדיי - אני אל,
אין אתם עדיי - כביכול איני אל.

הקדוש ברוך הוא תלה את גילוי אֵלֹהוּתוֹ בעולם בעם ישראל. רק אם ישראל ממלאים את תפקידים ומעידים על מציאות ד' - אֵלֹהוּתוֹ תתגלה בעולם.

חומש בראשית מציג את הבריאה ותכליתה. התכלית באה לידי ביטוי על ידי האבות, המהווים את השורש לעם ישראל, שעליו להביא את הבריאה כולה לתכליתה.

מחומש בראשית עוברים לשלב הבא - חומש שמות. הרמב"ן (הקדמת פירושו לחומש שמות) קורא לחומש זה: "ספר הגלות והגאולה", שכן, הוא פותח בגלות ישראל במצרים, ממשיך בגאולה החומרית מארץ מצרים, ומסתיים בגאולה הרוחנית, על ידי מתן תורה והשראת השכינה בישראל דרך המשכן¹.

חומש שמות הוא ספר לידתו של עם ישראל. עם ישראל נולד בגלות מצרים והופיע בעולם עם גאולת מצרים. השראת השכינה שבסוף חומש שמות, מהווה השלמה **רוחנית** לגאולה **החומרית**, שבאמצעותה מתגלה מהותו המיוחדת של עם ישראל.

השלב הבא אחרי חומש שמות הוא חומש ויקרא - ספר העבודה, עבודת ד'. עם ישראל, שנולד בחומש שמות, עובד את ד' ובכך מקדם את הבריאה כולה לעבר מימוש תכליתה - גילוי השכינה במציאות, הורדת הקדושה לעולם.

האדם כמרכז הבריאה

האדם איננו סתם יצור חי בעולם, הוא מרכז הבריאה, והוא נועד לפתח ולשכלל את הבריאה האֵלֹהית כולה.

בפרק א' בחומש בראשית נאמר (פסוק יא), כי ביום השלישי לבריאה ברא ד' את עולם הצומח:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: "תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרִיעַ זֶרַע, עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ, אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ". וַיְהִי כֵן.

והנה, בפרק ב' מסופר (פסוק ה), שלפני שברא ד' את האדם ביום השישי, עדיין לא היו צמחים בעולם:

וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאָרֶץ, וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח, כִּי לֹא הִמְטִיר ד' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ, וְאָדָם אֵין לְעֵבֵד אֶת הָאָדָמָה.

אם ד' ברא את הצמחים כבר ביום השלישי - איך ייתכן שעד היום השישי בו נברא האדם, עדיין לא היו צמחים על פני האדמה? עונה רש"י (שם), שאמנם הצמחים נבראו ביום השלישי, אך "על פתח הקרקע עמדו עד יום שישי". כלומר, עד בריאת האדם, הצמחים עדיין לא באו לידי ביטוי מעשי במציאות.

כל עוד האדם לא נברא, אין לצמחים בשביל מה לצמוח ולפרוח, האדם הוא המטרה של הבריאה, ובלעדיו - הכול מיותר. כך מסבירים חז"ל (סנהדרין קח, ב) מדוע השחית ד' את כל הארץ במבול - כולל הצמחים ובעלי החיים - אף שרק בני האדם חטאו:

משל לאדם שעשה חופה לבנו, והתקין מכל מיני סעודה. לימים, מת בנו, עמד ופיזר את חופתו. אמר: "כלום עשיתי אלא בשביל בני! עכשיו שמת - חופה למה לי?".

אף הקדוש ברוך הוא אמר: "כלום בראתי בהמה וחיה - אלא בשביל אדם! עכשיו שאדם חוטא - בהמה וחיה למה לי?".

אין טעם לבריאה בלי האדם, כיון שהוא מהווה את התכלית של הכל, הוא מעניק תוכן וערך למציאות כולה.

לאור זאת מסביר רש"י בהמשך, מדוע עד בריאת האדם לא המטיר ד' מטר על פני האדמה:

"כי לא המטיר" - ומה טעם לא המטיר? - לפי ש"אָדָם אֵין לְעֵבֵד אֶת הָאָדָמָה" ואין מכיר בטובתם של גשמים. וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים.

האדם מהווה את תכלית הבריאה והוא גם זה שנועד לפתחה ולשכללה. כל עוד אין אדם - אין טעם להוריד גשמים, כי אין מי שיכיר בערך שלהם.

1 עוד בעניין הגאולה החומרית והרוחנית, ראה בהרחבה במאמר "**תורה לדורנו**" על חומש שמות, פרשת וארא, "**שני צדדי הגאולה השלמה**".

...וְאֵל זֶה אָבִיט: אֵל עֲנִי, וְנִכָּה רוּחַ וְחָרָד עַל דְּבָרֵי. שׁוּחַט הַשּׁוֹר -
מִכָּה אִישׁ, זֹבֵחַ הַשֶּׁה - עֶרְף כָּלֵב, מַעֲלֵה מִנְחָה - דָּם חִזִּיר, מִזְכִּיר
לִבְנֵה - מִבְּרַךְ אֶזְנוֹ... (שם טו, א-ג)

ומסביר המלבי"ם (שם):

"וְאֵל זֶה אָבִיט: אֵל עֲנִי, וְנִכָּה רוּחַ" - מי שהוא עני בחיצוניותו
ונכה רוח בפנימיותו שרוחו נשברה, ובכל זאת הוא חרד על
דברי לשמוע בקולי - זה היה תכלית המקדש והקרבנות, שנחת
רוח הוא לפניי שאמרתי ונעשה רצוני. לא הקרבן עצמו הוא
המבוקש - רק מלאות רצוני, וההכנעה שמראה האדם לפניי,
במה ששומע אל דברי.

כוונת הלב של האדם, והזדהותו עם מה שהוא עושה - היא זו שמכשירה
את ההקרבה. המעשה הטכני הטקסי הוא רק כלי עזר, הוא אמנם חשוב
והכרחי - אך ללא התוכן הפנימי שבא מהלב, מהנשמה - אין לו ערך.

ואכן, בהקרבת הקרבנות אנו מוצאים הלכות מיוחדות, המבטאות שכוונת
הלב היא קריטית. למשל, אם בעת הקרבת הקרבן, פיוון האדם במחשבתו
לאכול את חלקו בקרבן שלא בזמן המותר, או שלא במקום המותר - הקרבן
פסול כבר מעכשיו, ונאמר עליו (ויקרא יט, ז): "פְּגוּל הוּא, לֹא יִרְצָה!".

יש הכרח שמחשבת המקריב תהיה בהזדהות מלאה עם רצון ד'. אפילו
אם האדם חושב לשנות מגדרי הקרבן מתוך כוונות טובות, בכל זאת הקרבן
נחשב - "פְּגוּל הוּא, לֹא יִרְצָה"². הקרבן צריך להיות "מכס", מכל-כולכם -
המעשה החיצוני של עבודת הקרבן יחד עם הכוונה הפנימית לעשות את
רצון ד'.

"אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן" - מי יכול להקריב עצמו? רק מי שהוא אדם
- "חַבִּיב אָדָם שׁוֹבֵרָא בְּצֶלֶם... שְׁנֵאמַר (בראשית ט, ו): 'בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה
אֶת הָאָדָם'" (משנה ג, יד). על כן לא נאמר כאן: "איש" או מילה אחרת, אלא
דווקא: אדם. מי שחי על פי צלם הא-לוהים שלו, מי שהוא אדם בכל מלוא
המשמעות של המילה - הוא זה שיכול להקריב מעצמו ומפנימיותו.

2 עוד בעניין מחשבת הפיגול, ראה בפרשת ויקרא, במאמר: "עבודת הקרבנות - שורש
האמונה ושורש המרי", בעיקר תחת הכותרת: "מחשבת פיגול".

כשם שלאדם יש את הכוח והאחריות לעסוק בפיתוח והרחבה של הגוף
החומרי של הבריאה - כך יש בידו גם את הכוח והאחריות לגילוי הנשמה
הרוחנית של הבריאה. וכשם שאת הצד הגופני של הבריאה מרחיב האדם
באמצעות חיזוק הצדדים החומריים של חייו - כך את הצד הנשמתי של
הבריאה הוא מאדיר באמצעות העמקת הצדדים הרוחניים של חייו.

חומש ויקרא מכונה גם: "ספר כוהנים", בראש ובראשונה משום שהוא
עוסק בתורת הקרבת הקרבנות עליה אמונים הכוהנים בני אהרון.
במשמעות רחבה יותר, אפשר לראות כינוי זה כמתייחס לעם ישראל
כולו, עליהם נאמר: "וְאִתָּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהֹנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמות יט,
ו). כשם שצאצאי אהרון משמשים כוהנים לעבודת ד' בתוך עם ישראל,
כך תפקידו של עם ישראל כולו להוות "ממלכת כוהנים" לעבודת ד' של
האנושות כולה. ישראל מקדשים את העולם הזה ומגלים את נשמתו דרך
עבודת הבורא.

"יִקְרִיב מִכֶּם"

חומש ויקרא פותח במילים (א, א-ב):

וִיקְרָא אֶל מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ד' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד, לֵאמֹר:
"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: 'אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן
לד' מן הבהמה - מן הבעור ומן הצאן תקריבו את קרבנכם...'"

"אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לד'" - כביכול לשון הפסוק איננו מדויק, שהיה
לו לומר: "איש כי יקריב...", או: "אדם מכס כי יקריב...!"

נראה כי התורה באה להדגיש, שהקרבת קרבן איננה פעולה טכנית בלבד,
לא רק הבאת שור או שה ושחיטתו במשכו, אלא: "יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן" -
אתם מקריבים מכס - הקרבן בא מכס, מעצמכם, ממהותכם, מפנימיותכם!
ואכן, אם הקרבן אינו בא באופן זה, אלא רק כנתינה חיצונית, שאינה
מלווה בנתינה פנימית - הקרבן איננו לרצון לפני ד', כתוכחות הנביא
ישעיהו, בתחילת ספרו ובסופו:

לְמָה לִי רֹב זְבָחֵיכֶם?! יֹאמַר ד'. שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים, וְחִלַּב
מְרִיאִים, וְדָם פְּרִים, וְכַבְשִׁים וְעִתוּדִים לֹא חִפְצָתִי... - רַחֲצוּ, הַזְכּוּ
הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגַד עֵינַי, חֲדְלוּ הָרַע. לְמַדּוּ הַיֵּטֵב, דַּרְשׁוּ
מִשְׁפָּט, אֲשֶׁר חֲמוּץ, שִׁפְטוּ יְתוּם רִיבּוֹ אֶלְמִנָּה. (ישעיהו א, יא-יז)

משמעות הקרבן

העולם הגשמי מורכב מדרגות שונות: "דומם", "צומח", "חי" (בעלי חיים) ו"אדם". במעשה הקרבנות נעשה שיתוף של כל חלקי הבריאה יחד. באופן זה נעשית הבריאה כולה לאגודה אחת לעשות רצון אבינו שבשמים.

בקרבן הבא מהבהמה, למשל, אנו מוצאים את כל הדרגות שקיימות בבריאה: האדם הוא המקריב, בעל החיים הוא הקרבן, הקרבנות מלווה במנחה ובנסכים המכילים סולת, יין ושמן – הבאים כולם מן הצומח, ולצד כל אלו מוסיפים גם מלח, המייצג את הדומם. בקרבן זה מרומם ומקרב האדם, נזר הבריאה, את הבריאה כולה אל בוראה. בכך מהווה הקרבן ביטוי לקידוש המציאות כולה על ידי האדם.

כדי להגיע לקידוש המציאות כולה על כל פרטיה ונתיבותיה, יש הכרח בתנאים חומריים ורוחניים נאותים, כפי שחומש ויקרא (כו, ג-ג) מלמד אותנו:

אם בַּחֲקֹתַי תֵּלְכוּ, וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם – וְנִתְתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם, וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבוּלָה... וְיִשְׁבַּתֶּם לְבַטַח בְּאַרְצְכֶם... וְנִתְתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם... וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם, וְהִיִּיתִי לָכֶם לֹא־לֵהִימ וְאִתָּם תִּהְיוּ לִי לְעַם... וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת.

כאשר עם ישראל מתנהל כעם ריבוני בארצו, חי חיי קודש וצועד בדרך ד' – זהו קידוש השם הגדול ביותר. כאשר אנו מקיימים את: "בַּחֲקֹתַי תֵּלְכוּ", אזי מתקיים גם: "וְיִשְׁבַּתֶּם לְבַטַח בְּאַרְצְכֶם... וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם...". זהו קידוש השם הגדול: הבאת העולם כולו להכרת ד' דרך ההצלחה החומרית והרוחנית של ישראל.

הפסוקים שהבאנו מסתיימים במילים: "וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת" – התגדלות של ישראל בשתי קומות: קומה חומרית וקומה רוחנית. זו המציאות השלמה שאליה עם ישראל שואף להגיע!

כאשר עם ישראל שלם בחומר וברוח, אזי הקדוש ברוך הוא משרה את שכינתו בתוכם דרך בית המקדש הבנוי על מכונו. כאשר אנו זקופים בזקיפות קומה פיזית ורוחנית, אור ד' מאיר בעולם כולו על ידינו ומתוכנו, וממילא מתקדש שם ד' בעולם.

קרבנות בימינו

גם כאשר אין לנו את בית המקדש, אסור לנו לפתור את עצמנו מעבודת ד', בטענה שלא ניתן לקיים את עבודת ד' כראוי. גם כאשר המציאות אינה מושלמת, חובתינו היא לעבוד את ד' ולקדש את שמו בעולם במידת האפשר.

את שם ד' יש לקדש – החל מהמעשים הגדולים ביותר, וכלה במעשים הקטנים ביותר. על האדם לגלות את ד' בכל תחומי החיים על ידי תורה ומצוותיה. מסיבה זו, המצוות מלוות אותנו בכל תחומי חיינו (דברים רבה ו, ג):

לכל מקום שתלך – המצוות מלוות אותך:
 "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֶדֶשׁ – וְעֲשִׂיתָ מַעֲקֵה לַגֶּגֶךְ" (דברים כב, ח).
 אם עשית לך דלת – המצוות מלוות אותך, שנאמר: "וְכִתְבָתָם עַל מַזְזֹת בֵּיתְךָ" (שם ו, ט).
 אם לבשת כלים חדשים – המצוות מלוות אותך, שנאמר: "לֹא תִלְבַּשׁ שְׂעִטָּז" (שם כב, יא).
 אם הלכת לגלח – המצוות מלוות אותך, שנאמר: "לֹא תִקְפוּ פֶאת רֵאשְׁכֶם" (ויקרא יט, כז).
 ואם היה לך שדה והלכת לחרוש בתוכה – המצוות מלוות אותך, שנאמר: "לֹא תַחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו" (דברים כב, י).
 אמר הקדוש ברוך הוא: אפילו לא היית עוסק בדבר, אלא מהלך בדרך – המצוות מלוות אותך... שנאמר: "כִּי יִקְרָא קוֹן צְפוּר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ" (שם שם, ו).

בכל פעולה מפעולות חיינו המצוות מלוות אותנו, ועל ידן מתקדשים חיינו והופכים לחיים בעלי ערך. דרך המצוות אנו מממשים את ייעודינו בעולם וכך מקדמים את מגמת הבריאה כולה, אפילו בזמן שבית המקדש איננו קיים.

בעת הקמת בית המקדש הראשון אומר שלמה המלך (דברי הימים ב, ג):

הִנֵּה אֲנִי בֹנֶה בַּיִת לְשֵׁם ד' אֱלֹהֵי הַקְּדוֹשׁ לֹ, לְהַקְטִיר לְפָנָיו קֹטְרֹת סַמִּים וּמַעֲרֹכֹת תָּמִיד, וְעֹלוֹת לְבָקָר וְלַעֲרֹב, לְשִׁבְתוֹת וְלַחֲדָשִׁים וְלַמֹּעֲדֵי ד' אֱלֹהֵינוּ – לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל.

כיצד ניתן לומר שהקרבנות הם "לעולם" על ישראל? הרי מאז חורבן הבית עם ישראל איננו מקריב עוד קרבנות!

דורשים חז"ל (מנחות קי, א), שגם בזמן שאין מקריבים קרבנות בבית המקדש שבירושלים – עדיין ישנם קרבנות המוקריבים במקום אחר:

זה מזבח בנוי, ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן.

אכן – "לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל!" יש מזבח הבנוי בשמים, והמלאך מיכאל מקריב עליו קרבנות.

מוסיפים מרבתינו הראשונים (תוספות, ד"ה: "ומיכאל"), שהקרבנות שמקריב מיכאל, הם: נשמותיהם של צדיקים. לאור זאת הם מבררים את נוסח ברכת "רצה" שב"תפילת עמידה":

רצה ד' א־לוהינו בעמך ישראל, ולתפילתם שעה, והשב את העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפילתם – מהרה, באהבה, תקבל ברצון...

הביטוי: "אשי ישראל" מתייחס לקרבנות המוקריבים **עתה** – נשמות הצדיקים שמקריב המלאך מיכאל בזמן הזה, על גבי מזבח הבנוי בשמים.

"אשי ישראל" – נשמות צדיקי ישראל, הם "קרבנות תמיד", במלוא מובן המילה – הם מוקריבים תמיד. גם כשהמקדש בירושלים חרב, קיים מזבח הבנוי בשמים, ומיכאל מקריב עליו דרך קבע את נשמותיהם של צדיקי ישראל שבכל דור ודור.

מה פשר הדבר? באיזו מין הקרבה מדובר?

אפשר ודאי לומר, שאחר מיתתם של הצדיקים עולות נשמותיהם למרום, ושם מקריב אותן מיכאל אֶשָׁה ריח ניחוח לד'. אך ניתן לומר גם יותר מכך: מיכאל מקריב את נשמותיהם של הצדיקים עוד **בחייהם!**

קרבן, במובנו המהותי, הוא **התקרבות אל ד'**. תפילות הצדיק ומצוותיו הן בבחינת "קרבנות" – כל עבודת ד' של הצדיק היא קרבן עולה תמימה. קרבנות מעין אלה מקריב מיכאל על מזבח של מעלה. עבודת ד' של הצדיקים בכל תחומי החיים היא קרבן. את הקרבן הזה מקריב מיכאל בשמים, ובזה הם מקיימים את כל הבריאה כולה גם כיום.

תכלית קיום העולם – לשמה נוצרנו, ולשמה אנו קיימים – היא לעבוד את ד' ולהרבות בקידוש שמו בכל מלוא עולם. חומש ויקרא מציג אפוא את הדרך לכך.

פרשת

ויקרא

עבודת הקרבנות

שורש האמונה ושורש המרי

צמאה נפשי לא־לוהים

פרשתנו עוסקת כולה בדיני עבודת הקרבנות, ומביאה התייחסות מדוקדקת לכל אחד מסוגי הקרבנות: עולה, שלמים, חטאת ואשם. בקריאת הפרשה, עולה בפנינו התמיהה: לשם מה הירידה לפרטי־פרטים? מדוע התורה מדקדקת כל כך בנושא הקרבנות?

טרם העיסוק בקרבנות עצמם, יש להקדים ולברר מדוע באופן כללי מרבה התורה בפירוט מצוותיה, מדוע היא אינה משאירה לנו מרחב לעבוד את ד' כפי הנראה לנו, באופן שנוכל להתחבר לעבודת ד' בצורה הטובה ביותר לפי הרגשתנו והבנתנו?

בבריאת האדם נאמר (בראשית א, כז): "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ" – משמעות הדבר היא שבאדם שוכנת נשמה א־לוהית, חלק א־לוה ממעל.

בהיות הנשמה ניצוץ א־לוהי, יש לה שאיפה מתמדת לשוב אל מקורה, אל שורשה – אל הא־לוהים. שאיפה זו באה לידי ביטוי בצמאון פנימי שקיים באדם לקרבת א־לוהים ולדבקות בו.

צמאון זה קיים בכל אדם, כיון שכל אדם נברא בצלם. יחד עם זאת, רוב בני האדם אינם יודעים מהו המענה המתאים לצמאון שבקרבם, ובמקום להרוות את צמאנם במים זכים – בחיבור טהור לא־לוהות, הם מרעילים

בורא עולם ובורא האדם הוא היחיד שיכול להדריך אותנו מהי הדרך הנכונה להגיע עדין. כל ניסיון אנושי לעבוד את הבורא על פי המחשבה האנושית - גובל באילנות.

שורש האמונה ושורש המרי

כוונות טובות הן דבר נפלא, אך אם הגשמתן נעשית בצורה לא נכונה, אזי - לא רק שטובה לא תצמח מהן - אלא אדרבה, הן יכולות להוליד צרות ורעות!

ב"ספר הכוזרי" (א, טז), קורא לכך רבי יהודה הלוי: "שורש האמונה ושורש המרי". אם אדם מגשים את כוונתו הטובה בדרך בה רוצה ד' - נמצאת כוונתו הטובה "שורש האמונה", בכך שהיא מובילה אותו לאמונה בד', לקרבת אֵלֹהִים. אולם, אם אדם בודה דרך מלבו למימוש כוונותיו הטובות, דרך אשר לא בחר בה ד' - מהווים מעשיו מרידה בד' - "שורש המרי", ונמצא, שעם כל רצונו להתקרב לקדוש ברוך הוא - הוא רק הולך ומתרחק ממנו!

רבי יהודה הלוי מביא משל להמחשת הדבר (שם שם, עט):

והיה ככסיל, אשר נכנס באוצר רופא מפורסם, כי רפואותיו מועילות, והרופא איננו בו (-באוצר הרפואות), ובני אדם היו מכוונים אל האוצר ההוא לבקש התועלת.

והכסיל ההוא היה נותן להם מן הכלים ההם והוא לא היה מכיר הרפואות, ולא כמה ראוי להשקות מכל רפואה לכל איש ואיש. והמית ברפואות ההם אשר היו מועילות להם! ואם יזדמן שיקבל תועלת אחד מהם בכלי מן הכלים ההם, יטו בני אדם אליו, ויאמרו כי הוא המועיל...

ולא ידעו כי המועיל בעצמותו אמנם הוא עצת הרופא ההוא החכם, אשר חיבר הרפואות ההם, והיה משקה אותם כראוי, והיה מצוה החולה שיזמן מה שצריך לכל רפואה ורפואה ממאכל, ומשקה, ותנועה, ומנוחה, ושינה, וקיצה, ואוויר ומשכב זולתם.

גם תרופה שיכולה לרפא - אם אין לוקחים אותה במינון המתאים ובצורה הנכונה - עלולה היא להמית!

הדיוק בעבודת ד' הוא קריטי. נתאר לעצמנו אדם הרוצה לטלפן לחברו, ובחפזונו טעה בספרה האחרונה של מספר הטלפון של חברו, והנה הוא

את נפשם בפולחנים אליליים או כמעט אליליים, המלווים במעשים שליליים.

בכל אדם קיים באופן פנימי ה"צִמְמָאָה לְךָ נַפְשִׁי, כְּמָה לְךָ בְּשָׂרִי" (תהילים סג, ב), אך המענה המתאים לכך הוא רק ב"לְבִי וּבְשָׂרִי יִרְנְנוּ אֶל אֱלֹהֵי" (שם טד, ג).

הדרך הנכונה

הצמאון לאֵלֹהוֹת מוכרח לצאת מן הכוח אל הפועל דרך מעשים המקרבים את האדם אל בורא עולם.

בכל תחום בחיים, כשמבקשים להשיג דבר מה, יש הכרח להכיר את הדרך הנכונה להשגת אותו הדבר. ככל שמדובר בדבר יותר עדין ומורכב - כך הדרך להשגתו צריכה להתבצע בצורה הנכונה באופן המדויק ביותר, ולא רק "בערך".

כשאדם מבקש להגיע אל חברו בלילה, והדרך אל בית חברו עוברת בין ביצות ותהומות, הוא מוכרח לשנן היטב את ההוראות שקיבל מחברו, ולדעת את המפה בעל פה, כיון שכל טעות קטנה - עלולה להורידו לבאר שחת!

באותו אופן צריך להתייחס לעבודת ד'. כוונות טובות אינן מספיקות בעבודת ד'. לא די שאדם מבקש באמת ובתמים לדבק בבוראו, שכן, אם הוא לא יפעל על פי ההוראות שבוראו סיפק לו - אזי, למרבה הצער, לא רק שלא יגיע אל בוראו, אלא יתעה בדרכו הרוחנית, וירד לבאר שחת רוחנית!

כדי להתקרב אל האֵלֹהִים באמת ולספק את הצמאון הפנימי שקיים בקרבנו אל האֵלֹהִים, חובה עלינו לפעול על פי הוראותיו, בצורה מדוקדקת ומדויקת, בלי לסטות ימין ושמאל.

יש החושבים שיוכלו מעצמם לדעת כיצד לעבוד את בוראם, והם ממציאים לעצמם תורה ומצוות, או שעושים את המצוות כפי ראות עיניהם - כאן מקצרים וכאן מרחיבים. האם ירשו לעצמם אותם אנשים לפעול באופן דומה גם בתחומים אחרים, למשל, בתחום הרפואי? הרופא יורה ליקח גלולה אחת, והם, על פי דעתם והרגשתם, יקחו שתיים או שלוש גלולות!?

כשהתורה מתייחסת לדיני קרבן המנחה, המובא מסולת, היא פותחת במילים (ויקרא ב, א): "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרֵיב קֶרְבַּן מִנְחָה לַד'...". שואל רבי יצחק בגמרא (מנחות קד, ב): מה מיוחד בקרבן המנחה, שנאמר בה: "נפש", ביטוי שאינו מופיע בשאר הקרבנות? ועונה:

אמר הקדוש ברוך הוא: "מי דרכו להביא מנחה? - עני. מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני!".

קרבן המנחה מובא לרוב על ידי עניים, שאין להם די כסף להביא קרבנות מן החי, וגם את קרבן המנחה שהם מגישים - שהוא זול הרבה יותר - הם מביאים מתוך מאמצים רבים. עני העושה מאמצים כבירים כדי להביא קרבן מנחה, מבטא בזה את הרצון העז שלו להתקרב לד', ומגלה עד כמה הוא מוכן להשקיע מעצמו עבור הדבר. באופן זה הוא כאילו מקריב את **נפשו לד'**.

רצון ד' בקרבן הוא **בכוונת** מביא הקרבן, ברצונו להתקרב אל ד' ובכונות שלו להשקיע בכך את כל-כולו.

בצורה דומה דרשו חז"ל בקשר לעקידת יצחק (תנחומא צו, יג):

"וַיִּשָּׂא אֲבִרְהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה אֵיל אַחֵר... וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַחַת בְּנוֹ" (בראשית כב, יג) - ומהו: "אַחֵר"? אלא, אחר שראה הקדוש ברוך הוא כי בכל לבבו ובכל נפשו בא להעלות ליצחק בנו לעולה - ושלח לו האיל.

אחרי שראה ד' את נכונותו של אברהם למסור את כל-כולו כדי להתקרב אליו ולעשות את רצונו, עד שהיה מוכן אפילו לשחוט את בנו יחידו - זימן לו איל לקרבן, כי ד' איננו חפץ בקרבנות אדם, והאיל בא במקום יצחק. בקרבן האיל באה לידי ביטוי המסירות הגדולה של אברהם אבינו - וזהו הקרבן הרצוי והמקובל בעיני ד'!

בקרבן מתגלה רצון המקריב להתקרב לד', עד כדי נכונות למסור את כל-כולו ואת כל מה שיש לו, כדי להתקרב לד' ולמלא אחר רצונו. הקרבן איננו סתם מעשה חיצוני של הבאת בהמה, אלא ביטוי **חיצוני** להתמסרות ולדבקות **פנימית**.

אם בכל המצוות יש הכרח בהדרכה אלוהית מדוקדקת כדי להתקרב לקדוש ברוך הוא - אזי, בעבודת הקרבנות, שהיא פסגת עבודת ד', על אחת כמה וכמה!

תמה מדוע איש אחר ענה לחיוגו... די בטעות קטנטנה בחיגו, כדי שהשיחה תכשל ולא תגיע לייעדה. כוונה לבד איננה מועילה, הדרך המדויקת היא הכרחית.

באותו אופן, אדם העומד במרכז הארץ וחפץ להגיע לצפונה, אך עלה לאוטובוס הנוסע דרומה, בשל בלבול במספרי הקווים של האוטובוסים. הנה, במקום להגיע לייעדו - הוא רק הולך ומתרחק ממנו!

לאדם יש כוונה ורצון לדבוק בקדוש ברוך הוא ולהתקרב אליו. אבל לשם כך צריך הוא לדעת מהי הדרך המדויקת שעליו ללכת בה כדי לממש את רצונו בפועל. האדם אינו יכול לדעת מעצמו מהי הדרך הנכונה להתקרב לד', ועל כן הדרכה אלוהית מפורטת היא הכרחית.

במהלך הדורות נוסדו תנועות חברתיות שונות למען מטרה נישאה - תיקון העולם. בדורות האחרונים אנו מכירים את הסוציאליזם, הקומוניזם וכן הלאה. והנה, במשך הזמן תנועות אלו הסתאבו ופשטו את הרגל.

לא ניתן לדומם את העולם בלי לצעוד בדרכו של בורא עולם, בלתי אפשרי לתקן עולם - בלא מלכות שדי.

באותו אופן, גם האדם הפרטי אינו יכול להגיע לתיקונו השלם בלי ההדרכה האלוהית המפורטת והמדויקת שבתורה.

זהו אפוא עניינן הכללי של התורה ומצוותיה.

הדיוק בקרבנות

יסוד זה, של הכרחיות ההדרכה האלוהית בעבודת האל, באה לידי ביטוי חזק ביותר בתחום **עבודת הקרבנות**.

הקרבנות מהווים את הפסגה של עבודת ד', עד כדי כך שהמונח "עבודה" סתם, כוונתו לעבודת הקרבנות בבית המקדש - "והשב את העבודה לדביר ביתך".

המילה "קרבן" היא מלשון **קרבה**. בצורה פשוטה, הכוונה היא שאדם מקרב את הקרבן אל המזבח, או אל ד'. בהבנה עמוקה יותר, הכוונה היא שעל ידי הקרבן אדם מקרב את עצמו אל ד'! בקרבנות מתבטא הרצון האנושי להתקרב אל האלוהים.

לביתו שבצפון, ישמור אותו במקפיא, ובמשך חודש ימים יאכל ממנו יחד עם בני משפחתו. באופן זה ייזכה את כולם במצוה, וימשיך את קדושת המצוה לחודש שלם.

למרות שכוונותיו היו טובות – קרבנו פסול, כי לא כך ציווה ד'.

עבודת ד' בכלל, ועבודת הקרבנות בפרט, מוכרחות להתבצע בצורה המדויקת ביותר. כל שינוי מרצון ד' – מפגל ומרחיק.

לאור זאת מובן מדוע התורה מרבה להאריך כל כך בעבודת הקרבנות, ומדוע היא יורדת לפרטי פרטים בכל סוג של קרבן ובכל שלב של ההקרבה – עבודת ד' מוכרחת להתבצע בדיוק לפי ההדרכה הא־לוהית.

מסיבה זו יש צורך בפירוט כל כך מדויק בעבודת הקרבנות. ואכן, התורה מפרטת לנו לפרטי פרטים את הדרך הנכונה והמדויקת באופן ההקרבה של כל אחד מסוגי הקרבנות, כפי שניתן לראות בפרשתנו.

מחשבת פיגול

הדיוק בעבודת הקרבנות הוא כה גדול, עד כדי כך שאפילו **מחשבת** המקריב בעת ההקרבה יכולה לפסול את הקרבן, למרות שמצד המעשים החיצוניים הכול התבצע לפי הכללים.

זוהי תופעה שלא מצינו בשאר מצוות התורה – הקפדה על תנאי המצוה אפילו ברמת ה**כוונה**. אכן, ברוב מצוות התורה יש צורך שבמעשה המצוה יכוון אדם לקיים את המצוה, אך מעבר לכך, הכוונה אינה מעכבת. בעבודת הקרבנות יש כוונות נוספות שיכולות לעכב את המצוה.

קרבן השלמים – חלקו מוקרב על גבי המזבח, וחלקו נאכל על ידי מביא הקרבן והכהן המקריב את הקרבן. אכילת הקרבן מותרת רק במשך יומיים מההקרבה ורק בתוך ירושלים.

אומרים חז"ל, שאם בעת הקרבת הקרבן חשב העוסק במלאכת ההקרבה בינו לבין עצמו לאכול את הקרבן אחר הזמן המותר, או מחוץ לירושלים – הקרבן נפסל כבר מעכשיו, והוא נקרא: "פיגול" – מתועב!

בעבודת הקרבנות – אפילו אם המחשבה בעת ההקרבה אינה מדויקת – הקרבן מתועב ואינו רצוי! חוסר דיוק, אפילו הקטן ביותר כמו זו של מחשבת הפיגול, הופכת את הקרבן להיות דבר הורס ומזיק, עד כדי כך שהאוכלו מתחייב במלקות או בכרת (רמב"ם הלכות "פסולי המקודשין" יח, ג-ו)!

את הנאמר על תוצאות מחשבת הפיגול של הקרבן: "פיגול הוא לא יִקָּצֶה" (ויקרא יט, ז), מתרגם אונקלוס: "מרחק הוא, לא יהי לרעווא (-לרצון) – בעקבות חוסר דיוק קל במחשבה בעת ההקרבה – נופל הקרבן מפסגת ההתקרבות לד' – עד להיותו לגורם **מרחיק** – "מרחק הוא", כיון שהוא לא על פי הרצון הא־לוהי.

מחשבה המפגלת את הקרבן יכולה לנבוע גם מכוונות טובות. למשל, אדם עני חסך במשך שנים רבות פרוטה לפרוטה כדי שיוכל להקריב שלמים. סוף־סוף הגיע היום המיוחל, והוא עומד בבית המקדש ושוחט את קרבנו. והנה, בעת השחיטה, הוא מהרהר בינו לבין עצמו שאת בשר הקרבן יביא

טעמי עבודת הקרבנות

כנגד עבודה זרה

חומש ויקרא הוא "ספר העבודה", שכן, הוא עוסק רבות בעבודת הקרבנות.

כשאנו קוראים על הקרבנות, עולות בפנינו שאלות נוקבות: מה עניינם של הקרבנות? איזו תועלת יש בשחיטת בעלי חיים כקרבן? כיצד הקרבן מקרב אותנו לבורא עולם? והאם הבורא זקוק בכלל לקרבנות שלנו?

ובאמת, במהלך הדורות, עסקו חכמי ישראל בשאלות אלו, והעלו הצעות ודעות שונות, שמטרתן לקרב את עבודת הקרבנות לתפיסתנו, לפענח את סודם, ולהציג טעמים לעניינם.

נתחיל בדבריו הידועים של הרמב"ם. בספרו "מורה הנבוכים", מתייחס הרמב"ם למשמעות עבודת הקרבנות בשני מקומות, ומעלה שני טעמים.

נפתח בטעם הראשון שמביא הרמב"ם (מורה הנבוכים ג, לב):

היה המנהג המפורסם בעולם כולו, שהיו אז רגילין בו, והעבודה הכוללת אשר גדלו עליה, להקריב מיני בעלי חיים בהיכלות ההם, אשר היו מעמידים בהם הצלמים, ולהשתחוות להם ולקטר לפניהם. והעובדים הפרושים היו אז האנשים הנתונים לעבודת ההיכלות ההם, העשויים לשמש, ולירח ולכוכבים...

בעולם הקדום, העבודה הזרה¹ היתה עובדה מקובלת וברורה מאליה.

1 הכינויים: "עבודה זרה", "עבודת אלילים", "עבודת גילולים" וכדומה - כולם מתייחסים לפולחן לאלים רבים, להבדיל מעבודת א-ל אחד.

כחלק מעבודת האלילים, היו בני האדם מקריבים קרבנות בהיכלותיהם. זה היה המצב הרווח בעולם במשך דורות רבים, גם אחרי תקופת אברהם אבינו, אשר קרא לאנושות להכיר באֵל אחד.

לאור הכרת המציאות התרבותית־אלילית באותם הדורות, מסביר הרמב"ם את טעם הקרבנות לד':

לא גזרה חכמתו (-של ד') ותחבולתו המבוארת בכל בריאותיו, שיצוונו להניח מיני העבודות ההם כולם ולבטלם - כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו, כפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל.

כאשר נתן ד' את התורה לישראל, מצד האמת היה ראוי לבטל את כל עבודת הקרבנות, שהיתה קשורה אז בקשר ישיר לעבודה הזרה. אולם, ד', בחכמתו הרבה, החודרת לנפש האדם, ידע שלא ניתן לחולל מהפך כל כך דרמטי ברגע אחד. בני האדם - ובתוכם ישראל - התרגלו כל כך לעבודת האלים באמצעות הקרבנות, ועל כן יקשה עליהם מאוד להתנתק מהרגל זה בבת אחת.

הרמב"ם נותן לכך משל, מנושא השייך גם בזמננו. נתאר לעצמנו, שיבוא בימים אלו נביא אמת, ובשם ד' יאסור עלינו כל מעשה הקשור עם עבודת האֵל - לא להתפלל אליו, לא לקיים אף מצוה וכן הלאה, וכך תסתכם כל עבודת ד' רק באמונה תיאורטית־מופשטת. כמובן שהדבר יהיה קשה מאוד לביצוע מבחינה נפשית, כיון שאנו כל כך רגילים לבטא את אמונתנו בכלים מוחשיים־מעשיים.

באותו האופן - לו היה ד' אוסר על ישראל באותה תקופה לחדול מהקרבנות - הם היו מתקשים בכך מאוד, כי הדבר היה מקובל אצלם, והם ראו בו את הדרך המתאימה לביטוי האמונה בכוח עליון.

מה אפוא הפתרון? הרי לא יעלה על הדעת שישראל ימשיכו להקריב קרבנות לאלילים, רק משום שהם התרגלו לכך! עונה הרמב"ם:

ומפני זה השאיר ד' מיני העבודות ההם, והעתיקם - מהיותם לנבראים ולעניינים דמיוניים שאין אמתות להם - לשמו יתברך, וציוונו לעשותן לו יתברך.

וציוונו לבנות היכל לו - "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שמות כה, ח), ושיהיה המזבח לשמו - "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי" (שם כ, כא), ושיהיה

הקרבן לו - "אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַד' (ויקרא א, ב), ושישתחוּ לו ושיקטירו לפניו.

והזהיר מעשות דבר מאלו העניינים והמעשים לזולתו: "זִבְחָ לְאֱלֹהִים יִחָרֵם, בְּלִתי לַד' לְבַדּוֹ" (שמות כב, יט), "כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר" (שם לד, יט)...

מתוך הכרה בצורך הנפשי של ישראל בקרבנות, ד' לא פסל את הקרבנות, אלא הפנה אותם לחיוב, לעבודת ד'. במקום היכל לאלילים - משכן ומקדש לד', במקום מזבח לגילולים - מזבח לד', במקום קרבנות לעבודה זרה - קרבנות לשמו יתברך.

יחד עם הפניית הקרבנות לעבודת ד', נאסרה כל עבודה שהיא לאלילים.

והגיע התחבולה בזאת הערמה האֵל־לוהית - שנמחה זכר עבודה זרה, והתקיימה הפינה הגדולה האמתית באומתנו, והוא - מציאות ד' ואחדותו...

הפניית הקרבנות לעבודת ד', לצד איסורם לעבודה זרה, הביאה למחיית זכר האלילות מאומתנו, ולביסוס האמונה באֵל אחד.

הטעם הראשון שמביא אפוא הרמב"ם לעבודת הקרבנות הוא: הפניית המעשים ששימשו לעבודת האלילים - אל עבודת ד', על מנת לעקור את זכר העבודה הזרה מישראל. לפי זה, מצות הקרבנות איננה לכתחילה, אלא רק בדיעבד, בשל העובדה שישראל היו רגילים בכך, ולא היו מסוגלים להתנתק מהקרבת קרבנות.

מכאן נעבור לטעם השני שמביא הרמב"ם (שם, מו):

כבר אמרה התורה, כפי מה שפירש אונקלוס, שהמצרים היו עובדים מזל טלה, מפני זה היו אוסרים לשחוט הצאן, והיו מואסים רועי צאן...

וכן היו כתות מן הצאב"ה (-כת אלילית) עובדים לַשְׂדִים, והיו חושבים שהם ישובו בצורת העזים, ולזה היו קוראים לַשְׂדִים - "שְׁעִירִים", וכבר התפשט הדעת הזה מאוד... ולזה היו אוסרים הכתות ההם גם כן אכילת העזים.

אבל שחיתת הבקר, כמעט שהיו מואסים אותו רוב עובדי עבודה זרה, וכולם היו מגדילים זה המין מאוד. ולזה תמצא אנשי הודו עד היום לא ישחטו הבקר כלל, ואפילו בארצות אשר ישחטו שאר מיני בעלי חיים.

בסופו של דבר, לפי שני הטעמים המטרה היא זהה: עקירת העבודה הזרה מישראל באמצעות הקרבנות. לפי הרמב"ם יוצא, כי עבודת הקרבנות איננה לכתחילה, אלא רק **בדיעבד**, על מנת לשלול את האלילות.

לקרבנות ערך עצמי

הרמב"ן מביא בפירושו (ויקרא א, ט) את עיקר טעמו השני של הרמב"ם בטעם הקרבנות, וכותב ש"הם **דברי הבאי**". אולם יש לדעת, כי הרמב"ן רכש כבוד רב לרמב"ם, כפי שעולה מלשונו במקומות רבים. בביטוי: "דברי הבאי", הוא לא בא לומר שדברי הרמב"ם הם דברי הבל, חלילה! אלא שלדעתו הדברים **אינם מדויקים**³.

הרמב"ן מעלה מספר טענות כנגד הסברו שהקרבנות נועדו לעקור את אמונת עובדי האלילים.

א. הטענה המרכזית של הרמב"ן היא, שלא יעלה על הדעת שכל עבודת הקרבנות משמשת רק לשלילת האלילות:

והנה הם דברי הבאי, ירפאו שבר גדול וקושייה רבה על נקלה, יעשו שולחן ד' מגואל, שאינו רק להוציא מלבן של רשעים וטפשי עולם, והכתוב אמר כי הם: "לֶחֶם אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחָח" (ויקרא ג, טז)... "אֶת קֶרְבְּנֵי לֶחֶם לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחָחִי" (במדבר כח, ב) – וחלילה שלא יהא בהם שום תועלת ורצון, רק שוללות עבודה זרה מדעת השוטים!

לפי טעמו של הרמב"ם יוצא לכאורה, שלקרבנות אין ערך עצמי, וכל תכליתם היא רק שלילת האלילות. ואם כן: כיצד הדבר מתיישב עם הדרך שבה התורה עצמה מתייחסת לקרבנות? הלוא התורה רואה בהם מצוה רבה, וכותבת במקומות רבים שהקרבנות הם **לרצון ד'**!

גם רבי יצחק עראמה, בספרו "עקידת יצחק" (שער נז), מתנגד לטעם הרמב"ם בנושא הקרבנות, וסובר שלא ייתכן שהקרבנות משמשים רק לשלילת האלילות. הוא מעלה לכך טענה נוספת:

כבר השיגוהו האחרונים בטענות חזקות והכו על קודקד סברתו זאת (-של הרמב"ם) מכות גדולות ונאמנות, לא זורו ולא חובשו

3 כן מסביר רש"י (חולין צ, ב) את הביטוי "לשון הבאי" בהקשר אחר: "**שאינו מדקדק בדברי**, ומוציא בפיו דבר שאינו, ולא שיתכוון לשקר, אלא **לא דק**".

הרמב"ם מסביר שעובדי האלילים היו אוסרים שחיטת כבשים, עזים ובקר, כיון שייחסו להם כוחות אלוהיים, וראו סכנה בפגיעה בהם.

ובעבור שיימחה זכר אלו הדעות אשר אינם אמתיות, ציוונו להקריב אלו השלושה מינים לבד – "מן הַבְּהֵמָה, מן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבְּנֵיכֶם" (ויקרא א, ב) – עד שיהיה המעשה אשר חשבוהו תכלית המרי – בו יתקרב אל ד', ובמעשה ההוא יכופרו העוונות.

כדי לעקור את דעות עובדי הגילולים, המאלילים את הבהמות, ורואים בשחיטתם איסור וסכנה – ציווה ד' על ישראל לשחוט את הבהמות, ולהקריב מהם קרבנות לכבודו לכפרת פשע. במעשים אלו עם ישראל ידגיש – שלא רק ששחיטת הבהמות איננה בגדר עוון, כסברת עובדי האלילים – אלא שהיא אפילו מכפרת על השוחט מחטאיו!

כן מרפאים הדעות הרעות אשר הם חוליי הנפש האנושי, בהפך אשר בקצה האחרון.

הרמב"ם מעלה כלל. לעתים, כאשר אדם מקולקל בתחום מסוים בצורה קיצונית, עליו לנטות לקצה השני באותו התחום, עד שיגיע בסופו של דבר לדרך האמצע, שהיא הדרך הראויה². על כן, כדי לבטל את ההתייחסות האלילית לבהמות, הערצה קיצונית להן – ציוונו ד' לנטות לקיצוניות השנייה: שחיטתן והקרבנתן לד'.

נסכם את שני הטעמים שראינו ברמב"ם לעבודת הקרבנות:

א. האנושות היתה רגילה להקריב קרבנות, ולא היה ניתן לנתק את ישראל מהרגל זה ביום אחד.

ב. היו כתות אליליות שנמנעו משחיטת בהמות, כיון שהאלילו אותן, וכדי להפריך את תפיסתן, נצטוו ישראל להקריבן.

2 זוהי גישתו העקרונית של הרמב"ם, אותה הוא מנסח בהקדמת פירושו לפרקי אבות ("שמונה פרקים לרמב"ם", ד), ובספרו "משנה תורה", בהלכות דעות (ב, ב). הוא קובע שבכל אחת ממידידות הנפש, אל לו לאדם להקצין. למשל, אין לאדם להיות קמצן – אך זו גם טעות להיות פזרן, הדרך הממוצעת – "עין יפה" – היא האיזון המתאים. אולם, כאשר אדם הורגל בקיצוניות אחת, עליו לנטות לקיצוניות השנייה, כדי להגיע בסופו של דבר לדרך האמצע, לאיזון המתאים.

לפי טעם הרמב"ם, נכון היה לצוות אותנו לאכול את הבהמות, שבזה באמת יש ביטול לתפיסה האלילית, המאלילות אותן, אך איזה רווח יש בהקרבנות? אדרבה! בהקרבנות לד' יש חלילה חיזוק לתפיסתם, שאנו מעלים את ערכם בהקרבנות לבורא עולם!

ג. אחרי שהוא מקשה על הרמב"ם מהכתוב בתורה ומסברה, מערער הרמב"ן על גישתו גם מההיסטוריה האנושית:

הנה נח, בצאתו מן התיבה, עם שלושת בניו, אין בעולם כשדי או מצרי הקריב קרבן - וייטב בעיני ד'! ואמר בו (בראשית ח, כא): "וַיִּרַח ד' אֶת רִיחַ הַיִּיחֹחַ". וממנו אמר אל לבו: "לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם" (שם). "וְהַבֵּל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֵאֲנוּ וּמִחֻלְבָּהֶן - וַיִּשַׁע ד' אֶל הַבֵּל וְאֶל מִנְחֹתוֹ" (שם ד, ט) - ולא היה עדיין בעולם שמץ עבודה זרה כלל!

אנו מוצאים שקרבנו של הבל, בנו של אדם הראשון מצא חן בעיני ד', וזאת עוד לפני שהומצאה העבודה הזרה בעולם!

גם קרבנו של נח בצאתו מהתיבה מצא חן בעיני ד', אף שלא היו עובדי עבודה זרה בעולם, וכל התרבויות האליליות שהרמב"ם מזכיר טרם נוצרו!

אם כן, כיצד ניתן לומר שכל מטרת הקרבנות היא רק שלילת האלילות?! ראינו אפוא שלוש טענות כנגד גישת הרמב"ם:

א. התורה משבחת את הקרבנות, ומרבה בתיאור עבודתם, כך שמסתבר שיש להם ערך עצמי משלהם, ולא רק למען שלילת האלילות.

ב. עובדי האלילים בעצמם היו מקריבים קרבנות, ואם כן, איזו תועלת לשלילת האלילות יש בכך שגם אנו נקריב?

ג. מצינו שהקרבנות מצאו חן בעיני ד' עוד לפני שבכלל נולדה עבודת הקרבנות האלילית בעולם!

הרמב"ן מזכיר טעם אחר ששמע, בעניין הקרבנות:

ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה, ובדיבור ובמעשה, ציווה ד' כי כאשר יחטא - יביא קרבן:

- מטעם ריבוי הקרבנות וחומר דקדוק עניינם, ופרטם, ורובי תורתם, ומשפטיהם וכל הלכותיהם - שאי אפשר שיהיה הכול ללא דבר!

ששת סדרי המשנה שחיבר רבי יהודה הנשיא כוללים בתוכם את תמצית התורה שבעל פה. והנה, יותר משישית מתוכם עוסק ישירות בעבודת הקרבנות!

גם בתורה עצמה, משתרעת עבודת הקרבנות על פני פרשות רבות!

הרמב"ם עצמו, בהקדמת ספרו "משנה תורה", מונה כמאה וארבעים מצוות הקשורות עם עבודת המקדש והקרבנות, מתוך שש מאות ושלוש עשרה מצוותיה של התורה כולה!

הייתכן שלכל הריבוי הזה והפירוט המדוקדק - אין תכלית עצמית, אלא הכול נועד רק כדי להסיר מחשבת עבודה זרה, בעקבות התפיסות האליליות ששלטו בעולם לפני אלפי שנים?!

ב. הרמב"ן מקשה על הסבר הרמב"ם גם מצד ההגיון שבדבר:

וגם, כי לפי שטותם של מצרים לא תתרפא מחלתם בזה, אבל תוסיף מכאוב!

כי מחשבת הרשעים הנזכרים לעבוד למזל טלה ומזל שור, שיש להם כוח בהם כפי מחשבתם, ולכן לא יאכלו אותם לכבוד כוחם ויסודם, אבל אם יזבחו אותם לד' הנכבד - זה כבוד להם ומעלה, והם עצמם כך הם נוהגים! כמו שאמר (ויקרא יז, ז): "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבָחֵיהֶם לְשִׁעִירִים" ... והרב מזכיר שהיו מקריבים ללבנה בכל ראשי חודשיהם, ולשמש בעלותה במזלות הידועים להם בספריהם!

ויותר תתרפא המחלה באכלינו מהם לשובע, שהוא אסור להם, ומגונה בעיניהם ולא יעשו כן לעולם!

כאמור, הרמב"ן מתייחס רק לטעם השני של הרמב"ם - ביטול הערך האלילי של הבהמות על ידי הקרבנות. הוא מקשה על כך, שהלוא עובדי האלילים עצמם היו שוחטים את הבהמות כקרבן, אלא שלא היו אוכלים אותם, ואם כן, כיצד העובדה שאנו מקריבים אותם עוקרת את תפיסתם? הלא הם בעצמם עושים כן!

אך כמובן שברמב"ם איננו מוצאים כדבר הזה – לא מניה ולא מקצתיה! גם הרמב"ם התפלל בתפילתו: "והשב העבודה לדביר ביתך" ("סדר תפילות, נוסח ברכות התפילה" לרמב"ם) – זאת למרות שכבר בזמנו דעכה האלילות המובהקת מהעולם המתקדם, ואף הלכה והצטמצמה באופן ניכר באנושות כולה!

בנוסף, הרמב"ם מקדיש חלקים נרחבים מספרי ההלכה שלו לתורת הקרבנות, ואינו מזכיר אף לא ברמז שלעתיד לבוא הם עתידים להיבטל!

יתירה מזאת, בהלכות מלכים (יא, א) כותב הרמב"ם, שעבודת הקרבנות עתידה **להתחדש** עם בוא המשיח:

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם: מקריבין קרבנות, ועושין שמיטין ויובלות ככל מצוותה האמורה בתורה.

כיצד ניתן להסביר אפוא את הרמב"ם? אם עבודת הקרבנות נועדה לשלול את העבודה הזרה – איזה צורך יש בה לעתיד לבוא, כשלא תהיה עוד אלילות בעולם?

נראה כי את התשובה לכך, נוכל לשאוב מהרמב"ם עצמו מדבריו במקום אחר. בסוף הלכות מעילה (ח, ה), מחלק הרמב"ם את מצוות התורה לשני סוגים – "חוקים" ו"משפטים":

ה"משפטים" הם מצוות **שטעמן גלוי**, ואת תועלתן ניתן לראות כבר בעולם הזה, כגון: איסור גזל, שפיכות דמים וכיבוד אב ואם.

ה"חוקים", לעומת זאת, הם מצוות **שאינן טעמן ידוע**. אין זה אומר שאין להן טעם, אלא שהוא אינו מפורש או גלוי. הרמב"ם מביא דוגמאות ל"חוקים": איסור בשר חזיר ובשר בחלב, עגלה ערופה, פרה אדומה ושעיר המשתלח.

כיצד יגדיר הרמב"ם את עבודת הקרבנות? לאור מה שלמדנו עד כה, היא צפוי שימנה אותה עם ה"משפטים", שהרי הוא מביא שני טעמים ברורים לנימוקה. והנה, למרבה הפלא, הרמב"ם מציין אותה דווקא בין ה"חוקים":

וכל הקרבנות כולם – מכלל החוקים הם. אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד!

יסמוך ידיו עליו – כנגד המעשה, ויתוודה בפיו – כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות – שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעיים – כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח – כנגד דמו בנפשו. כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה, כי חטא לא־לוהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שיישפך דמו ויישרף גופו – לולא חסד הבורא שלקח ממנו "תמורה", וכיפר הקרבן הזה, שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי איברי הקרבן כנגד ראשי איבריו.

מצד האמת, אדם שחטא כלפי ד' – מגיע לו עונש מיתה! הכיצד זה העז שלא לקיים את דבר האֵל, בורא העולם?! אולם, מצד חסד הבורא ורחמיו על כל בריותיו, חס עלינו ולא חייבנו מיתה, ופטרנו בהבאת קרבן לכפרה.

כשאדם מקריב את הקרבן, עליו לדמיין כאילו הוא עצמו מוקרב, כאילו דמו נשפך וגופו נשרף, יחד עם כל כוחות נפשו וגופו. באופן זה יפנים האדם את המשמעות החמורה של חטאיו, וממילא יתחרט עליהם באמת, ויזהר מלחטוא בשנית.

לפי זה, הקרבן הוא מעשה **סמלי**, שנועד **לעזעז את האדם**. הקרבן הוא לרצון ד', כיון שדרכו מבטא האדם את חרטתו על מעשיו, את נאמנותו לד', ואת רצונו להתקרב אליו.

אולם, את כל זה מביא הרמב"ן בשם אחרים, והוא עצמו אומר על כך:

ואלה דברים מתקבלים, מושכים את הלב כדברי אגדה. ועל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם...

הקרבנות לעתיד לבוא

הרמב"ן הקשה על הרמב"ם מהכתוב בתורה, מהסברה ומההיסטוריה האנושית. אך נראה כי אפשר להקשות על הרמב"ם – מהרמב"ם עצמו!

לפי גישת הרמב"ם היינו מצפים שלעתיד לבוא, כאשר האנושות כבר תתרחק לחלוטין מהעבודה הזרה, ולא תמשך אליה עוד – יתבטל הצורך בקרבנות. שכן, אם תכלית הקרבנות היתה מראש רק כאמצעי לביטול האלילות, ממילא, בהשלמת התכלית, שוב אין צורך באמצעי!

על כן, חלק מהטענות שהועלו כנגד הרמב"ם אינן קשות מבחינתו. הוא בוודאי יסכים שלקרבנות יש גם ערך עצמי, כפי שעולה מהתורה, מההסטוריה האנושית ומריבוי פרטי הקרבנות – וכל זה איננו סותר את האפשרות שהקרבנות מועילים גם לשלילת האלילות.

וכיון שהמצוות אינן תלויות בטעמיהן, ממילא מובן מדוע הרמב"ם ציפה כמו כלנו להקמת המקדש ולחידוש הקרבנות, כיון שהם אינם מותנים בקיום הצורך לשלילת האלילות.

אחרי המעשים נמשכים הלבבות

אחר העיסוק הנרחב בשיטת הרמב"ם לטעם הקרבנות, נעבור לטעמים נוספים שהזכירו חכמי ישראל במהלך הדורות.

נפתח בטעם שהובא ב"ספר החינוך" (מצוה צה):

עיקרי הלבבות תלויין אחר הפעולות, ועל כן, כי יחטא איש, לא יטוהר לבו יפה בדבר שפתיים לבד, שיאמר בינו ולכותל: "חטאתי, לא אוסיף עוד!". אבל, בעשותו מעשה גדול על דבר חטאו, לקחת ממכלאותיו עתודים, ולטרוח להביאם אל הבית הנכון אל הכוהן, וכל המעשה הכתוב בקרבני החוטאים – מתוך כל המעשה הגדול ההוא ייקבע בנפשו רוע החטא, ויימנע ממנו פעם אחרת.

ל"ספר החינוך" יש כלל עקרוני בטעמי המצוות. הסברים **תיאורטיים** הם דבר חשוב מאוד, אך לרוב, כדי להשפיע על **נפש האדם**, יש צורך **בפעולות מעשיות**. את הכלל הזה מכנה "ספר החינוך" בשם: "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות".

הפעולות שהאדם עושה משפיעות על הלב שלו. כאשר אדם חוטא, לא די בכך שיהרהר בלבו שהוא מתחרט על מעשיו. הרהור בעלמא הוא חשוב, אך השפעתו על הנפש מוגבלת. כדי להעצים את תחושת החרטה, ולתת לה אופי מעשי, אדם צריך לבצע **פעולות מעשיות** שיבטאו את חרטתו, וישפיעו על נפשו.

הקרבנות נותנים מענה לצורך הנפשי הזה. הדברים דומים במקצת להסבר שהביא הרמב"ן. כאשר אדם מביא את הקרבן, שוחט אותו ורואה אותו נשרף על גבי המזבח, הדבר משפיע על לבו והרגשותיו, מעורר אותו לחרטה, וגורם לו להיזהר להבא מלחטוא.

הרמב"ם כותב בפירושו, באופן שאינו משתמע לשני פנים, שאין טעמים של הקרבנות גלוי וידוע! הוא אף מוסיף, שלמרות העובדה שאין טעמים גלוי – ואולי דווקא בשל כך – מעלתם גדולה מאוד, והעולם כולו עומד בזכותם, כדברי חז"ל (אבות א, ב): "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל **העבודה** ועל גמילות חסדים".

אם הרמב"ם מודה שאין לקרבנות טעם גלוי – מהי משמעות הטעמים שהוא עצמו מביא לנימוקם?

גם את התשובה לכך נוכל ללמוד מהרמב"ם עצמו, הפעם, מדבריו בהלכות תמורה (ד, יג):

אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם... ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם – תן לו טעם...

גם ביחס ל"חוקים" שטעמים איננו גלוי וידוע, סובר הרמב"ם שעל האדם להשתדל להעמיק ולברר את טעמם, כמובן, עד מקום שידו משגת. אכן, גם אם העלה טעם זה או אחר, אין זה אומר שזהו הטעם הבלעדי, ייתכן שישנם טעמים נוספים, עמוקים יותר, שאינם ידועים לנו.

בכל מקרה, חיוב קיום המצוות איננו מותנה כלל בטעמים שאנו מייחסים להן. המצוה איננה תלויה בטעמיה, וחיובה הוא **נצחי**.

בחקירתו אחר טעמי המצוות, הגיע הרמב"ם למסקנה שבכל המצוות קיים גם טעם של **עקירת האלילות מישאל**. זהו הטעם החורז של הרמב"ם בכל מצוות התורה, כפי שהוא עצמו מגדיר (מורה הנבוכים ג, כט):

תורתנו כולה – שורשה, וקוטבה אשר עליו תסוב – הוא למחות הדעות ההן (-של האלילות) מן הלבבות, וזכרם מן המציאות... והוא היה הכוונה הראשונה, הכוללת לכל התורה כולה, כמו שהודיעו אונתו ז"ל בפירושה המקובל, לאמרו יתברך: "את כל אשר צוה ד' אליכם בַּיַד מִשֶׁה..." (במדבר טו, כג) – אמרו: "הא למדת, שכל המודה בעבודה זרה – ככופר בכל התורה כולה, וכל הכופר בעבודה זרה – כמודה בכל התורה כולה".

כשהרמב"ם נתן את שני טעמיו לעבודת הקרבנות, לא היתה כוונתו לומר שאלו הטעמים היחידים, ואין בלתם. אלא, שהם חלק מטעמי הקרבנות, אותו החלק שהרמב"ם מציג בעקביות – שלילת האלילות מישאל.

לאור זאת מסביר "ספר החינוך", שהקרבנות מובאים מדברים שלב האדם חומד – בשר, יין ולחם – כיון שבכך ההשפעה על לבו תגבר ותעורר אותו יותר.

הוא עומד על נקודה נוספת באופן שבו הקרבנות משפיעים על לב האדם, תוך התמקדות בקרבנות הבהמה:

עוד יש התעוררות אחר ללב בקרבן הבהמות מצד הדמיון, שגוף האדם והבהמה ידמו בכל ענייניהם, לא יתחלקו – רק שבזה נתן השכל ולא בזה.

קיים דמיון רב בין האדם לבהמה מבחינת הגוף וכוחותיו, ההבדל העיקרי והמהותי הוא בשכל, שבו מתייחד האדם על הבהמה.

ובהיות גוף האדם יוצא מגדר השכל בעת החטא – "אין אדם חוטא אלא אם נכנסה בו רוח שטות" (על פי סוטה ג, א), יש לו לדעת שנכנס בעת ההיא בגדר הבהמות...

אדם נכשל מתוך חוסר חשיבה על מעשיו ועל תוצאותיהם, שאם לא כן – בוודאי היה נמנע מהנפילה. בשעת העבירה אדם מתעלם משכלו, ופועל על פי הדחפים המידיים שלו.

ואם השכל הוא אכן המייחד את האדם על פני הבהמה, אזי בשעת העבירה, כאשר השכל אינו בא לידי ביטוי – דומה האדם לבהמה!

ועל כן נצטוו לקחת גוף בשר – כגופו, ולהביאו אל המקום הנבחר לעילוי השכל ולשרפו שם, ולהשכיח זכרו, כליל יהיה, לא ייזכר ולא ייפקד – תחת גופו.

כדי לצייר בלבבו ציור חזק, שכל עניינו של גוף בלי שכל – אבד ובטל לגמרי. וישמח בחלקו, בנפש המשכלת שחננו האל, שהיא קיימת לעולם, וגם לגוף השותף עמה יש קיום בתחייה בסיבתה, בלכתו בעצתה של הנפש המשכלת, כלומר, שיישמר מן החטא. ובקבעו ציור זה בנפשו – ייזהר מן החטא הרבה.

על ידי הקרבת בהמה, אדם ממחיש לעצמו שסופו של גוף ללא שכל הוא אבדון וכליון. מתוך כך יתעורר אצל האדם הערך הגדול של השכל, המרומם גם את הגוף הפועל על פיו, ובזכותו גם הגוף יזכה לתחייה באחרית הימים. מתוך כך יחוש האדם יותר לשכלו, ולא יניח את עצותיו, וממילא ימנע מן החטא מכאן ולהבא.

נדריס ונדבות

הסברים אלו נכונים בנוגע לקרבנות הבאים בעקבות חטא. אולם, ישנם גם קרבנות שאדם מתנדב להביאם **מרצונו החופשי**, אפילו לא חטא כלל, וגם להם עלינו לחפש טעם מתאים.

הרד"צ הופמן (–הרב דוד צבי הופמן), מתלמידי החכמים של יהדות גרמניה שלפני השואה, חיבר פירוש יסודי על חומש ויקרא, שם הוא בירר בין היתר את נושא הקרבנות באריכות. נזכיר חלק מדבריו שם (ויקרא, עמודים סד–סה):

עבודת הקרבנות קשורה בקשר פנימי להכרת האל של בני האדם. אך עלתה במחשבתו של האדם ההכרה שיש מצוי עליון שבידו נתונה כל ישותו, מיד הרגיש את השאיפה הפנימית להכיר את המצוי העליון הזה כאדוניו, ולתת לזה גם ביטוי מוחשי, היינו, בראשונה על ידי דיבורים, ואחר כך – במידה שההרגשות התגברו ודחפו להתפרץ בהבעה מוחשית – גם על ידי מעשים ממשיים ונמרצים, ולא על ידי מילים חולפות בלבד.

מרגע שנוצרה באנושות ההכרה בקיומו של מצוי עליון, מיד הרגישה בפנימיותה שהוא אדונה, והאדם ביקש דרכים מוחשיות לביטוי הכרה זו. בתחילה די היה לאדם בביטוי הרגשותיו במילים, בתפילה וכדומה, אך ככל שהתגברה ההכרה באותו מצוי עליון, כך גבר גם הצורך לביטוי מוחשי יותר, מעשי יותר.

לאור זאת מברר הרד"צ את משמעות הקרבנות הראשונים בהיסטוריה האנושית:

הקרבנות הראשונים הובאו על ידי קין והבל. אלה נקראים: "מנחה" – מתנה, שמוגשת לגדול במעלה ובכוח...

הקרבנות הראשונים שאנו מכירים הם קרבנותיהם של קין והבל, בני אדם הראשון. קרבנות אלו מכונים: "מנחה", שמשמעותה – מתנה לישות בעלת עליונות על נותן המתנה. המנחה יכולה להינתן מסיבות שונות, שנובעות משתי תפיסות נפשיות שונות:

יש שמגישים את המנחה הזאת לשר גבוה, משום שיש בכוח לגזול מן המגיש את כל הונו. רוצים להתפשר עם העריץ, ומקריבים את החלק כדי להציל את הנותן.

"לשחד" את הבורא, כי הבין את תלות האדם בו, ולא מתוך רצון כן של הבעת הכנעה טהורה.

במחשבות כאלו היו מלווים רוב הקרבנות של עובדי האלילים. פלצות אחזה אותם מפני "קנאת האלים", והתאמצו לבוא לידי פשרה עם הכוחות העליונים, כביכול, שאיימו על חייהם ועל רכושם.

עובדי האלילים היו "ממשיכיו" של קין בתפיסת היחס שבין האדם לאל. הקרבנות שהביאו לאלילים – לא נבעו מתוך רגש עדין של הכרת אדנות הבורא עליהם – אלא מתוך תחושת אימה מהכוחות העצומים שחיהם היו תלויים בהם, וכדי לשחדם נתנו מתנות, העיקר שזעם האלים לא יפרוץ כנגדם, וחיהם יתנהלו בטוב ובנעימים...

הרד"צ ממשיך ומסביר את הקרבנות המוזכרים בהמשך חומש בראשית, כהתקדמות בתפיסת האלוהות. אצל נח למשל, התעלתה תפיסת אדנות הבורא של הבל, מההבנה שרכוש האדם ביד הבורא, עד להבנה **שעצם חיי האדם ביד ד'**.

השלב הבא, מסביר הרד"צ, היה באיל שהקריב אברהם חלף יצחק בנו. קרבן זה ביטא "את הכניעה הגמורה והמשמעת השלמה לדרישות ד', שהן המטרה הסופית שלו".

מניתוח זה עולה העיקרון, **שעל ידי ההקרבה מבטא האדם את רחשי לבו**. דרך אמצעים מוחשיים מבטא האדם את רגשותיו כלפי האחר.

ילד מצייר ציור להוריו כדי לבטא את אהבתו כלפיהם, והוריו שמחים בציור זה – לא בשל הערך הכספי של ציור העולם... – אלא בשל מה שהוא מבטא.

אושרה של אשה המקבלת זר פרחים מבעלה לקראת שבת – אינו נובע מסיוע בעלה בקישוט הבית לכבוד שבת... – אלא מרגשי ההערכה והחיבה של הבעל כלפיה, אותם ביטא באמצעות הפרחים.

חברים הנפגשים באירוע משמח מתחבקים באופן טבעי – כל זאת מתוך צורך נפשי של האדם לבטא את רגשותיו באופן מעשי.

אותו הדבר בקרבן. בני האדם חשים צורך לבטא את נאמנותם, מסירותם, אהבתם והכרת הטובה שלהם כלפי הבורא. על כן העניק לנו ד' כלים מוחשיים לביטוי רגשות אלו – **הקרבנות**.

אבל המנחה עשויה גם לשמש סימן להכנעה תחת העליון. מודים באדנותו של זה ואת עצמו משימים לעבד, שכל מה שקנה הוא – שייך לרבו. במקרה זה מכבדים את האדון ביקר ובעידיית, ורק את הנשאר מחזיקים לעצמם.

המנחה מהסוג הראשון נובעת **מפחד ומאימה** שהישות העליונה תיקח את כל רכוש הנותן בעל כורחו, וכדי לפייסה נותנים לה מתנה, כך שתחוס על הנותן ותשאיר גם לו משהו...

המנחה מהסוג השני, לעומת זאת, נובעת מתחושת **כבוד** כלפי המקבל. הנותן מבקש להביע את **כניעתו** כלפי העליון, ואת ההכרה שכל מה ששייך לו – שייך בעצם לאדונו.

הנותן הראשון חש שהכול שלו, אך יש מי שחזק ממנו ואין ברירה אלא להתפשר איתו, ואילו הנותן השני חש שהכול שייך לגורם העליון, ומה שנמצא בידו, הוא מתנת חסד מאותו גורם.

אחת ההשלכות המעשיות לשני סוגי המנחה היא **באיכות הנתונה**. הנותן הראשון ייתן את המנחה המזערית ביותר שיוכל, כך שיוכל להשאיר בידו את המיטב, ו"לסתום את פיו" של הגורם המאיים. הנותן השני, לעומת זאת, ייתן את העידית מרכושו, כדי לבטא שהכול בעצם שייך למקבל.

מסוג זה האחרון היה קרבנו של הבל. הוא הביא את מתנתו מבכורות צאנו וחלבהן בכוונה הרצויה לד' – שרצונו לשים לרגלי אדוניו האמתית את המובחר והמשובח שבנכסיו, כדי לקבל מידו את השאריות אך כנדבת חסד. ולכן נתקבלה מנחת הבל ברצון – לא מפני יתרונה העצמי – כי אם מפני שהיתה נראית כהבעה מוחשית של רגש עדין...

אולם קרבנו של קין היה מן הסוג הראשון. הוא הכיר, כי ברכת אדמתו היתה תלויה בד', ושזה יש בכוחו ליטול ממנו את כל הונו, ולכן רצה להתפשר איתו ולתת לו את החלק כדי להבטיח לעצמו את הנשאר. ועל כן לא שעה ד' אל קין ואל מנחתו...

ד' בחר בקרבנו של הבל ומאס בשל קין – לא רק בשל איכות המנחה – אלא בעקבות **מה שביטאו הנותנים במנחותיהם**. הבל ביטא את קבלת אדנותו של ד', וראה במה שנשאר בידו מתנת חסד מהבורא, על כן היתה מנחתו בעלת איכות מיוחדת, והיתה לרצון לפני ד'. קין, לעומת זאת, ביקש

”וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לְךָ”

כביכול, בהבאת הקרבנות קיים אבסורד, שכן, לא משנה מה ייתן האדם לד' – הלא סוף־סוף ד' הוא שנתן לו את אותו הדבר, שכן – הוא בורא העולם ובורא האדם, והכול שלו! כפי שאמר דוד בעת שנידב את העם להקמת המקדש (דברי הימים א כט, יד–טו):

וכי מי אני,	ומי עמי – כי נעצר כח להתנדב כזאת?
כי ממך הכל,	ומיָדְךָ נִתְּנוּ לְךָ!
כי גרים אנחנו לפניך,	ותושבים ככל אבותינו,
כצל ימינו על הארץ	ואין מקוה...

אם כן, מהי המשמעות של הבאת קרבנות לד'?" הלא אנו מביאים לו את מה שהוא הביא לנו! איזו מין נתינה היא זו?!

חז"ל (ויקרא רבה כז, ב) עומדים על כך שבעצם, כל המצוות שאנו עושים הן על זה הדרך:

מי קילס לפניי – עד שלא נתתי לו נשמה?
 מי מילל לשמי – עד שלא נתתי לו בן זכר?
 מי עשה לי מעקה – עד שלא נתתי לו גג?
 מי עשה לי מזוזה – עד שלא נתתי לו בית?
 מי עשה לי סוכה – עד שלא נתתי לו מקום?
 מי עשה לי לולב – עד שלא נתתי לו דמים?
 מי עשה לי ציצית – עד שלא נתתי לו טלית?
 מי הפריש לפניי פאה – עד שלא נתתי לו שדה?
 מי הפריש לי תרומה – עד שלא נתתי לו גורן?
 מי הפריש לפניי חלה – עד שלא נתתי לו עיסה?
 ומסיימים חז"ל בקרבנות:

מי הפריש לפניי קרבן – עד שלא נתתי לו בהמה?

את כל מה שאנו כביכול נותנים לד' – אנו בעצם קבלנו ממנו! מהי משמעותה של נתינה שכזו?

אלא שהיא הנותנת! על ידי המצוות בכלל, והקרבנות בפרט, מבטא האדם את ההכרה, שכל מה שיש לו – כל רכושו וכל כוחותיו – הכול מאת ד'! אדם נותן לד' מרכושו ומכוחותיו – לא כפחד ממנו או כניסיון לשחדו, חלילה! – אלא כדי לבטא את הכרתו שהכול־הכול הוא מד'! האדם בעצם

רוצה להביא את עצמו "מתנה" לד', אך עושה זאת דרך מעשים שונים, המבטאים את נאמנותו לבוראו.

בכך שאברהם אבינו מוכן להקריב את בנו בצד ד', הוא מבטא בעצם את נכונותו להקריב את עצמו, את כל שאיפותיו וכל רצונותיו לד', וד' מצדו הורה לו דרך מתאימה לביטוי הרגשות הללו:

וַיֹּאמֶר: "אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר, וְאֵל תַּעֲשֵׂ לּוֹ מְאוּמָה, כִּי עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרְאֵ אֱ־לֵהִים אֶתָּה, וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךָ, אֶת יַחֲדֶךָ, מִמִּנִּי."
 וַיֵּשֶׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו, וַיִּרְא, וְהִנֵּה אֵיל אַחַר נֹאֲחַז בְּסֹבֶב בְּקֶרְנָיו.
 וַיִּלֶךְ אַבְרָהָם, וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ.

בהקשר לקרבן שהקריב נח בצאתו מהתיבה, מלמדים חז"ל (בראשית רבה לד, ט) שכל הקרבנות הראויים, נובעים מאותה הרגשה בנפש:

"וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַד', וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה, וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר, וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ. וַיִּרְחַ ד' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ" (בראשית ח, כ-כא).

"וַיִּרְחַ ד' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ" – הריח ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש.

"וַיִּרְחַ" – ריח של חנניה, מישאל ועזריה עולין מכבשן האש.

מה הקשר בין קרבנו של נח לבין אברהם אבינו בכבשן האש, ובין חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש?

חז"ל ביקשו להדגיש בזה, שקרבנו של נח היה קרבן אמת. קרבנו היה דומה לנכונות של אברהם למסור את נפשו לד', ולנכונות של חנניה, מישאל ועזריה למסור את חייהם על אמונתם בד'. כל אלו נובעים מאותו מקום בנפש – הכרה בשייכות של האדם לד', והמוכנות לתת את כל כולו לבוראו.

וכמו קרבנו של נח – כך גם הקרבנות שאנו מצוויים עליהם לדורידורות.

וכמו מסירותם של אברהם, חנניה, מישאל ועזריה – כך גם הנכונות של עם ישראל לדורותיו, למסור את נפשו על ד'.

ריחוקנו מעבודת הקרבנות

גם אחרי כל הטעמים שהבאנו לעבודת הקרבנות, עדיין רחוקים אנו מאוד מהבנת ערכה. אנו רחוקים בתפיסת הקרבנות **בשכל**, משום שאנו רחוקים מהם **במעשה**, שהרי חלפו כבר כמעט אלפי שנים מאז ש"חרבה עירנו, ושמים בית מקדשנו, וגלה יקרנו, וניטל כבוד מבית חיינו" (מוסף ראש חודש שחל בשבת).

כך כותב הרב זצ"ל (עולת ראי"ה א, עמודים קיז-קיח):

בהיות המקדש על מכוננו, וישראל יושב בנווהו, ושכינת א־ל עליון - צור ישראל, חוסנו, מעוזו ומגינו - מופיעה עליו בעוז ותפארת, בניו למודי ד', ובחיריו הם נביאי אמת וצדק - אשר רוח ד' מדבר בם ומלתו על לשונם, שפעת רוח הקודש ולבת אש אהבת א־לוהים עליון, א־לוהי ישראל, מאירה את לב האומה ומחממת באור אשיה את כל רוחה בקרבה.

אז, הקודש והמקדש, וכל עבודתו הקדושה והנהדרה - "כוהנים בעבודתם, ולוויים בדוכנם וישראל במעמדם" - הם מבליטים בשטפי גלים של חיים, אדירים ואמיצים, את הוד חייה הפנימיים של האומה, את דבקות נפשה בא־לוהיה, ואת אהבתה הנערצה וקשר קודשה לעבודתו, בכל חום החיים ובכל רגשי הלב, הנפש הרוח, וכל מפעלי החושים החיצוניים והפנימיים כולם...

הקשר עם ד' הוא קשר **חי**, מלא ברגשות עזים מלאי עוצמות חיים, ואיננו רק עיוני-שכלי. אך כל זה קיים באופן מלא רק במציאות שבה המקדש ניצב על מכוננו, על כל הגלוה לכך.

אבל אחרי החורבן הגדול אשר נחרבנו, אחרי אשר נשרף בית מאווינו, ונטל כבוד מבית חיינו, אחרי אשר נפזרו עצמינו לפי שאול, וקול החיים הפנימיים - החזקים והאמיצים באומץ א־לוהי הגבורה והנצח - נדם והושפל, אי אפשר לנו גם לצייר את גודלם ואת עוזם, את פארם ואת טהרתם, של תפקידי החיים האדירים - הטהורים והקדושים, הנאזרים בגבורת קודש - של עבודת הקודש והמקדש.

כיום אין לנו מושג מהי באמת משמעות הקרבנות. אין ביכולתנו לתאר מהי עבודת המקדש. כאשר המקדש היה קיים, וכל עבודתו התנהלה בשלמות - היה בכך כדי לבטא את הקשר העמוק והחי בין עם ישראל

והקדוש ברוך הוא. אך לאחר החורבן, כאשר דבר מכל זה לא קיים, אי אפשר אפילו לצייר את המציאות הזו בדמיון!

משל לראובן המנסה לתאר בפני שמעון מנגינה נפלאה ששמע זה מכבר, מנגינה שאותה שמעון לא שמע מעודו. שמעון יוכל להתרשם מהאופן שבו ראובן מתרגש ומתלהב מאותה מנגינה, אך אין לו שום יכולת להתפעל מהמנגינה כמו ראובן, כיון שאת המנגינה עצמה הוא לא שמע באוזניו, וכל תיאור תיאורטי, מתוחכם ככל שיהיה, אין בכוחו להפגיש את שמעון עם המנגינה עצמה.

כך הדבר ביחס להכרות שלנו עם הקרבנות. אנו מעולם לא פגשנו בצורה חיה את עבודת ד' במקדש, ועל כן איננו יכולים אפילו לדמיין את משמעותה וערכה!

ובאמת, המשל של ראובן ושמעון איננו מדויק דיו. הערכתנו את הקרבנות, רחוקה יותר מהערכתו של שמעון את המנגינה שלא שמע, שכן, הוא יכול לפחות לדמות מנגינה זו למנגינות אחרות ששמע.

משל מדויק יותר יהיה, במקרה שבו ראובן מנסה לתאר מראה נשגב בפני עיוור מלידה, אשר איננו יכול לדמות את המראה המדובר לשום דבר המוכר לו, והוא יתמה ויתפלא על התלהבותו של ראובן. כך אנחנו והקרבנות - אין לנו שום מציאות אליה נוכל לדמות את המשמעות של עבודת הקרבנות על האדם, וממילא הדברים סתומים ובלתי מובנים בעינינו.

כיון שכך, אין להתרגש מקושיות ותמיהות על פשר עבודת הקרבנות, כי אין בקרבנו מי שבאמת מסוגל לדמיין את משמעותם וערכם. כולנו "עיוורים מלידה" בנושא זה, וממילא הוא נראה תמוה בעינינו וחסר פשר.

אולם, ממשיך הרב זצ"ל ואומר:

ובכל זאת, כל הגיון רוחנו וכל עמדת הנשמה שלנו, הם מיוסדים וקיימים על ידי האור הזורם מני אז, מימי עולם ומשנים... קדמוניות...

אף שאיננו יכולים לצייר את הערך של הדברים, בכל זאת, כל מה שיש לנו בנשמה הוא ביטוי של האור ההוא, שהיה בימים ההם במקדש. גם כיום נשמתנו מושפעת מאותו אור עליון שהיה לפני כאלפי שנים.

ומסיים הרב:

עד אשר יבוא היום וישראל יירומם אף יינשא, וישוב אל אהלו
 כבתחילה, בהדרת כבודו ותפארתו!

חידוש עבודת הקרבנות

אחד מראשוני הראשונים לעורר את ישראל לשיבה ארצה, אחר שנות
 גלות ארוכות, היה הרב צבי הירש קלישר. יחד עם נושא חידוש הישוב
 בארץ ישראל, הוא דן רבות בחידוש עבודת הקרבנות, הוא ראה בהם שני
 דברים הכרוכים זה בזה. אכן, עבודת הקרבנות קשורה עם העלייה לארץ,
 עם תחיית האומה במובן הרחב שלה.

דברים דומים הביא מורי ורבי הנזיר זצ"ל, בשם רבי ישראל מאיר הכהן
 מראדין, המכונה: "החפץ חיים". את הדברים שמעתי מפי מורי ורבי, למחרת
 שחרור ירושלים, ולאחר זמן הוא גם העלה את הדברים על הכתב ("ניצוצי
 אורו של משיח"):

בשנת תרע"ג, בנסעי מרוסיה לאשכנז דרך ליטא, סרתי לעיירה
 ראדין... בערב נכנסתי לבית מורנו ורבנו ה"חפץ חיים", והוא
 התחיל לדבר איתי באריכות על משפחתנו הכוהנים, שמהם
 רבנים וגדולי תורה.

וכן אמר: "מתחילה, בהיותי מתפלל: 'ולירושלים עירך ברחמים
 תשוב', חשבתי - זו תפילה, תפילה, תפילה... וגם בהיותי מתפלל:
 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח', חשבתי - זו תפילה, תפילה,
 תפילה... אבל עכשיו, כשאני מתפלל תפילות אלו: 'ולירושלים
 עירך ברחמים תשוב', 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח', אני
 חושב - הנה זה, אוטוטו, הנה עכשיו-עכשיו, קרוב-קרוב!"

והוסיף: "אם זה יהיה בימיי - אינני יודע, הנני כבר זקן, אבל
 בימך - ודאי, ודאי, ודאי!"

והמשיך לומר: "הנה ייבנה המקדש, ותהי העבודה, ותהיינה
 שאלות להלכה, בהלכות קדשים - את מי ישאלו, את הרבנים?
 הם למדו שולחן ערוך 'יורה דעה', 'חושן משפט', 'אורח חיים'
 - אבל לא הלכות קדשים! ובכן עלינו הכוהנים להתכונן וללמוד
 הלכות קדשים!"

משיחה זו בשנת תרע"ג, ועד לשחרור ירושלים ומקום המקדש בשנת
 תשכ"ז, חלפו רק חמשים וארבע שנים! בהסתכלותו הגדולה, ראה "החפץ
 חיים" את בניין ירושלים ההולך וקרב, שבעקבותיו עתידה לשוב עבודת
 הקרבנות. עלינו מוטל להתכונן אליה, להכין את עצמנו לחידוש סדר
 העבודה בירושלים הבנויה.